

Miért „tanáros”? Miért „szinte pozitivista”?

Nagyra becsülöm Balogh Edgár vitatkozó szellemét. Sokszor kavart már vitáival jótékony vihart, melynek nyomán felfrissült a korábban áporodott levegő. Nem tartom ilyen szerencsés intervenciónak hozzászólását (*Korunk*, 1968. 1.) Láng Gusztáv Hajdu-kritikájához (*Korunk*, 1967. 11.). Láng Hajdu Győző kötetét irodalomkritikai írások gyűjteményének tekintette, ez határozta meg a kötetrel szemben támasztott igényeit és kritikusi ítéletét is: Hajdu kötete Láng Gusztáv mérlegén könnyűnek találtatott. Balogh Edgár nem is vonja kétségbe az irodalomkritikus Hajdu elmarasztalásának jogosultságát, csak — úgymond — más szemszögből kell a „Hajdu-oeuvre”-öt felmérni, nem az irodalomkritikus, hanem a lapszerkesztő teljesítményét kell elsősorban mérlegre tenni.

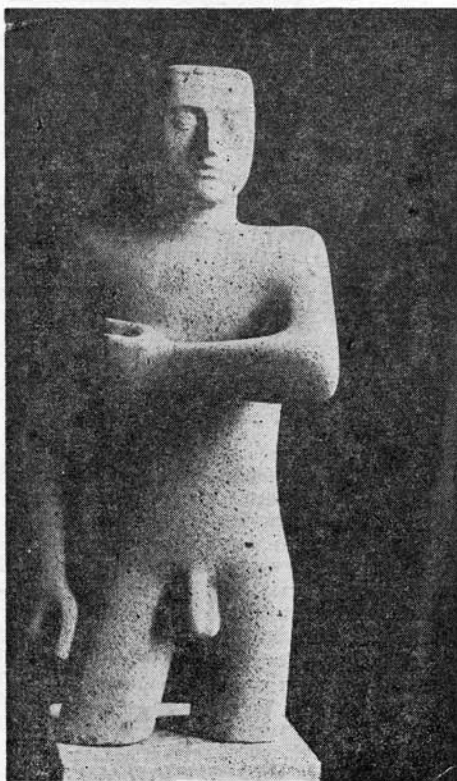
Mielőtt e szempontváltás igényére reflektálnék, nem hallgathatok egy zavaró ellentmondásról. Ha Balogh nem tagadja Láng kritikájának érvényességét, akkor miért igyekszik megfogalmazásával kételyeket sugalmazni kritikái eljárása iránt? Mert egy néhány jelzője és minősítése ezt szolgálja. Például a „tanáros” jelző Láng elemzésével kapcsolatban a steril pedantéria, a szószálhasogatás képzetét idézi az olvasóban. Vagy: Balogh szerint a „Hajdu-oeuvre” hibáit Láng „egy befelé-részletező” (tehát nem eléggé nagyvonalú?), „pozitív tényadatokat szinte pozitivista módon megragadó filológia” segítségével mutatja fel. Igaz, hogy hozzátézi: joggal. De ha joggal, akkor miért szuggerálja Balogh ezzel a fogalmazásával a pepe-cselés, a faktológia pejoráló képzetét? A „pozitív... pozitivista”-kettőzés közötti diminuáló „szinte” — szinte kihull a szövegből, s a felületes olvasó Lángról azt jegyzi meg, hogy pozitivista, hogy bolhászzkodó kritikát ír, holott mi sem áll távolabb Láng kritikájától, amelynek csak érdeme, hogy vizsgálódása során nem hajlandó nagyvonalúan szemet hunyni olyan jelenségek felett, amelyeket joggal marasztal el egy igényes kritikus.

Visszatérek Balogh Edgár nézetére, miszerint Hajdu írásainak igazságos megítélésénél a lapszerkesztő teljesítményét kell mérlegelni, és nem, vagy csak másodszorban az irodalomkritikusét. Azt csak jelzem itt, hogy Hajdu egy szépirodalmi folyóirat szerkesztője — s ez némileg magától értetődővé teszi, hogy irodalomkritikus is. Hangsúlyozni viszont a következőt szeretném: sajnálatos, hogy Balogh vitacikkében kitért az elől, hogy érdemében vitába szálljon Láng kritikájának első bekezdésével, ahol is a cikkíró éppen a Balogh által is képviselt álláspont elfogadhatatlanságát fejti ki a maga pozíciójáról. A bekezdésből csak a központi gondolatot idézem: „eredeti céljuktól és hatókörükből kilépve, ezek a »menet közben« született írások új »műformában« — könyvben — kerülnek az olvasó kezébe, s ezzel új mértéket állítanak önmaguk és bírálójuk elé”. Indokolt-e ez a szempont vagy sem? Balogh Edgár csak akkor tudna meggyőzni álláspontja igazáról, ha előbb bebizonyítaná, hogy Láng Gusztáv első bekezdésének érvelése tartatatlan. Ezt, sajnos, elmulasztotta.

Végül „a kritika kiterjesztésének szükségé”-ről. Nem világos, hogy mire gondol itt Balogh Edgár. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt publikált irodalmi művek megmérése ma — az irodalomtörténet feladata, és végezze is el. Mint gyakorló szülő elsősorban tankönyveink e kategóriába tartozó anyagának a felülvizsgálását javasolnám. Az irodalomkritikának — úgy gondolom — nem a történetivé vált anyaggal, hanem az irodalom eleven folyamával kell foglalkoznia. Ennek a folyamnak szerves része minden újrakiadás. Ha tehát ebben a formában válik aktuálissá valamely régebbi alkotás — természetes, hogy ugyanazzal az igényességgel kell kritikai vizsgálat tárgyává tenni, mint a ma született művet. Tulajdonképpen ez volt a Hajdu Győző kötetének az esete.

Kolozsvár, 1968. január.

Tóth Sándor

Váro Márton: *Legény*